

Slovenský štát a SVIATOK PRÁCE

K najuctievanejším miestam v Uhorsku patrili hrob sv. Ladislava vo Veľkom Varadíne, sv. Štefana v Stoličnom Belehrade, princeznej Margity (dcéry Bela IV., † 1270) na Zajačom ostrove (dnes Margitin ostrov v Budapešti), sv. Pavla Pustovníka v budínskom Kláštore sv. Vavrince, ako aj hrob Jána Kapistránskeho († 1456) v Iloku (Chorvátsko), najznámejšiu relikviu Svätej krvi zasa chránili v benediktínskom kláštore v Báte (Tolnianska stolica).

Skaza neobišla ani svätcov

Po bitke pri Moháči (1526) sa začala kalvária pozemských ostatkov svätcov, dovtedy hojne navštevovaných mnohými pútnikmi a bohato obdarovaných. Ich spustošenie sa však iba sčasti dá pripísať na vrub Turkom. Ako prvá bola zničená relikvia sv. Pavla Pustovníka: Turci, ktorí roku 1526 zabrali Budín, kláštor rozvrátili a zničili mramorový hrob svätca. Kláštor v Báte aj s relikviou Svätej krvi padli za obeť tureckému útoku v roku 1539. Kostí Jána Kapistránskeho sa podarilo zachrániť pred tureckou armádou, no relikvia uschovaná vo františkánskom kláštore v Nagyszőlősi (Ugočská stolica, dnes Vinogradiv na Ukrajine) sa napokon skaze predsa len nevyhla: keď roku 1556 František z Perína, ktorý konvertoval ku kalvínom, napadol so svojimi ľuďmi kláštor, kosti polámali a hodili do studne. Aj Margitin hrob bol spustošený a jej pozostatky sa po dlhom putovaní uchovávali v Bratislave. O niekoľko storočí neskôr sa zničili v dôsledku nariadenia Jozefa II. zameraného proti kláštorom.

Symbolická je skaza ostatkov sv. Ladislava – roku 1565 kalvíni žijúci vo Veľkom Varadíne násilím otvorili hrob a kosti rytierskeho kráľa roztrúsili. Pred týmto smutným koncom sa podarilo zachrániť iba relikviár s lebkou, ktorý sa dostal do Alby Iulie, potom do Bratislavy a napokon do Rábu. Veľkovaradínčania stratu tejto vzácnej relikvie vyvážili, keď dali majstrom Martinovi a Jurajovi z Kluža (Cluj–Napoca v Rumunsku) zhotoviť bronzové sochy uhorských svätých kráľov vrátane jazdeckej sochy sv. Ladislava v nadživotnej veľkosti, ktorým pripisovali ochrannú funkciu. Hovorilo sa, že kým sa sochám nič nestane, mesto a hrad budú nedobytné. Čoraz lepšie opevňovaný hrad skutočne odolal viacerým dobytým akciami, no roku 1660 sa predsa dostal do tureckých rúk. Po obsadení hradu Turci na nenávidené sochy zaútočili šablami. To, čo ostalo po ich vandalskom pustošení, naložili na vozy a odviezli do Belehradu, aby zo zvyškov soch vyrobili delá.

Preložila **Denisa Valachová**.

Dr. Enikő Csukovitsová, CSc. (1961) pôsobí v Historickom ústave Maďarskej akadémie vied v Budapešti. Venuje sa stredovekým dejinám Uhorska.

Pri zmienke o oficiálnych oslavách 1. mája v období druhej svetovej vojny sa väčšina poslucháčov čuduje. Komunistický režim sa s týmto sviatkom identifikoval v kolektívnej pamäti natoľko, že sme si ho prestali pamätať v iných súvislostiach.

Oslavy 1. mája na Slovensku v rokoch 1939 – 1944

Vláda slovenského štátu pôvodne 1. máj už v apríli 1939 vyňala zo zoznamu štátnych sviatkov. Nemecká tretia ríša ho však adoptovala do svojho kalendára a k jej „celonárodným“ oslavám sa pripájali nielen Slováci pracujúci v Nemecku, ale aj Nemci na Slovensku, ku ktorým sa snažili pridružiť slovenskí národní socialisti. Možnosť manifestovať od 17. hodiny (po pracovnom čase, ako to bolo roku 1939) im na plné využitie jeho propagandistického potenciálu nepostačovala. Do roka ho dokázali presadiť v štátostrane – Hlinkovej slovenskej ľudovej strane (HSLS) – a zorganizovať celodenné mítingy. Roku 1941 ho už navrhol parlamentný výbor pre kultúru zaradiť do nového zákona o sviatkoch „*povedľa 14. marca*“. Roku 1942 ho dokonca vo vláde jednorazovo posunuli na 2. máj. V kalendári slovenského štátu sa 1. máj nachádzal medzi dvoma významnými sviatkami – predchádzal mu 14. marec (zo zahraničných 20. apríla narodeniny Adolfa Hitlera) a 4. mája ho nasledovalo výročie tragickej smrti Milana Rastislava Štefánika.

V prvých rokoch sa so sviatkom spájali kampane s jasne definovanými motívmi. Noviny oznamovali prijatie nových zákonov a opatrení (interpretovaných tak, aby mohli vyvolať aplauz), vyčíslovali úspechy, útočili na nepriateľov a načrtávali plánovaný postup k svetlej budúcnosti. Roku 1939 priniesli obsiahle materiály o pripravovanej slovensko-nemeckej hospodárskej dohode. Podľa *Slovenskej politiky* mala „*zabezpečiť slovenský zárobok*“, priniesť roľníkom nové stroje, drevárom nové píly a baníkom investície do zatvorených baní. Pozitíva malo zaistiť prispôsobenie slovenskej výroby „*potrebám nemeckej ríše*“. Hlavný článok citoval v nadpise prejav podpredsedu vlády Vojtecha Tuku **Robotu pre**

každého za slušnú mzdu. V úvode ocenil rôznorodosť profesií, ktoré sa na zhromaždení zúčastnili. Na rozdiel od osláv, ktoré sa zvyčajne usporadúvali „*na počesť veľikášov, rozličných generálov...*“, toto mal byť sviatok „*neznámych pracovníkov mozoľnatých rúk, ktorí stavajú parníky, budovy, autostrády, mosty a ktorých obeť privádza idey k víťazstvu*“. A v porovnaní s „*kedysi*“ roztriešenou oslavou „*dnes... všetci Slováci tu stojíme spolu*“. Pochválil sa i prijatím zákona o politických zbohatlíkoch. O tom, kto je zbohatlík a kto nie, rozhodovala podľa zákona vláda, ktorá ním konfiškovala majetok demokratickým oponentom. Príznačná bola i ekonomická lektúra na tému záruk meny, opretá o citáciu klasika: „*Podívajte sa napr. na tú tézu, že bankovka musí sa kryť zlatom, keďže ináč je bezcenná. Kto to hlásal? Hlásali to tí páni, ktorí mali zlato a klamali ľudstvo do tých čias, kým Adolf Hitler nevyhlásil, že podkladom meny nie je mŕtve zlato, ale živá práca.*“

Na stráž! proti kapitalizmu

Rétorika nápadne podobná boľševickej sa vyskytovala aj v iných textoch. *Gardista* pri príležitosti sviatku zaradil Slovákov po boku národov a štátov, ktoré „*zúčtovaly so starým kapitalistickým svetom, so slobodomurárskou svetovládou a panstvom magnátov*“ a ktorých „*systém dáva právo vládnúť a rozhodovať pracujúcemu ľudu, a to bez farizejských kúskov demokracie, ktorá bola doteraz ako hračka pre ľud, ale stála v službách kapitalizmu*“. V prejave ku „*dňu Národnej práce*“ hlavný veliteľ Hlinkovej gardy (HG) Alexander Mach vyzval na odstránenie „*každého, kto je proti robotníkom a najmä proti gardistickým robotníkom, lebo ten je aj proti slovenskému štátu*“.